

Svensk tillväxthistoria 1850–2022: därför har Lars Jonung fel

TONY JOHANSSON

TONY JOHANSSON

är doktor i ekonomisk historia, utbildad vid Lunds universitet.

KATALYS ARGUMENT

är en serie korta analyser och argumentsamlingar i aktuella ämnen. Fokus är på ekonomi, välfärd, fördelningspolitik och arbetsliv. Syftet är att ge snabba men välgrundade faktaunderlag för att du själv ska kunna ta ställning och argumentera.

Sammanfattning

- ▶ I en artikel i *Ekonomisk Debatt* och i en kortare version på DN-debatt från i våras, lade Lars Jonung fram tesen att den svenska tillväxten relativt omvärlden varit som högst när den ekonomiska politiken präglats av liberalism och nyliberalism och att Sverige halkat efter när socialdemokratin dominerat.
- ▶ Artiklarna ledde till en debatt om vad som förklarar Sveriges tillväxthistoria. I denna rapport granskas Jonungs bidrag. Slutsatsen är att hans historieskrivning är tendentiös och dåligt kopplad till verkliga historiska förlopp.
- ▶ Hypotesens förklaringsvärde är högst oklar då Jonung i sina ursprungliga texter inte förhåller sig till andra förklaringar om vad som orsakat variationer i tillväxt under de diskuterade perioderna. I den efterföljande diskussionen tvingas han förhålla sig till dessa andra förklaringar, men med tveksam framgång.

Jonungskurvan – metoden och slutsatsen

Jonungs argumentation i de två ursprungliga artiklarna (Jonung 2025a, 2025b), liksom i hans svar (Jonung 2025c, 2025d) på repliker från ekonomihistorikern Magnus Lindmark (Lindmark 2025a, 2025b), utgår ifrån en tidsserie som han konstruerat genom att beräkna Sveriges BNP per capita relativt ett genomsnitt för 15 länder samt ett 9-årigt centrerat medelvärde. Metoden och valet av länder är hämtad från Krantz (2000).¹ Därefter definierar han perioden 1850–1950, då Sverige gick från att ha en BNP/c som uppgick till cirka 65 procent av genomsnittet till drygt 120 procent, som en period präglad av ”liberalism”. På detta följde en relativ nedgång och bottennoteringen nåddes 1997 då Sverige hade en BNP/c på 89 procent av genomsnittet. Denna period benämner Jonung ”socialdemokrati”. Därefter inleder Sverige en period av relativ återhämtning så att vi idag ligger på en relativ BNP/c på drygt 96 procent. Denna period benämner Jonung för ”nyliberalism”.

Jonungs ambition är att leda i bevis att det liberala genombrottet under 1800-talets andra hälft möjliggjorde en svensk tillväxtsuccé som varade fram till och med andra världskriget. Därefter följde den ”socialdemokratiska eftersläpningen”, som innebar att Sverige halkade efter i tillväxt och levnadsstandard. Denna period varade fram till slutet av 1990-talet då de nyliberala förändringarna som inleddes redan under 1980-talet fått genomslag, vilket skapade förutsättningarna för en period av relativ återhämtning.

Jonungs politiska rekommendationer är som följer: ”[T]illväxt får vi genom omfattande ekonomisk frihet, dvs genom liberalisering, konkurrens och öppenhet mot omvärlden.”² Liberalismen måste genomsyra allt: arbetsmarknaden, bostadsmarknaden, varumarknaden, kredit- och kapitalmarknaden, tjänster inom vård och omsorg ”bör öppnas [...] för konkurrens, avtalsfrihet och privat kapitalbildning”. I klartext betyder detta total avreglering av sjukvården, avskaffad strejkrätt, i praktiken slutet för kollektivavtal samt införande av helt fri och individuell hyressättning.

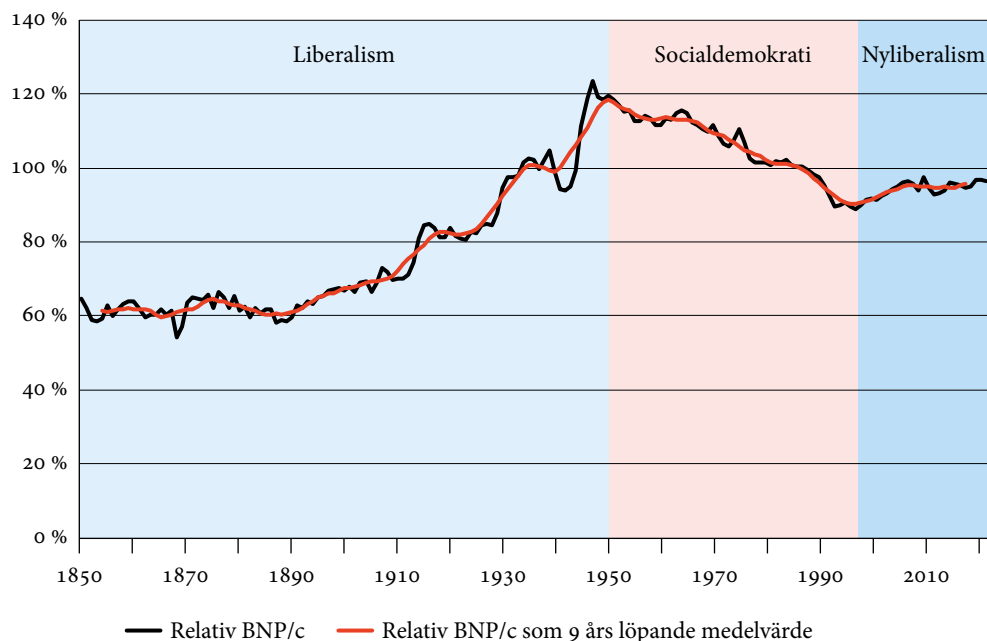
1. De länder Sverige jämförs med är Australien, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Norge, Schweiz, Storbritannien, Tyskland, USA och Österrike.

2. Alla citat från Jonung är ur Jonung (2025a) om inte annan källa ges.

Jonungskurvan – att anpassa verkligheten efter hypotesen

I diagram 1 har jag återskapat Jonungs ursprungliga serie med samma metoder och illustrerat Jonungs periodindelning.³

Diagram 1. Sveriges relativa BNP/c i relation till medelvärdet för 15 länder 1850–2022 och med Jonungs periodindelning

Det är tämligen uppenbart redan vid en enkel okulärbesiktning, att Jonung har gjort sin periodindelning helt efter topp- och bottennoteringarna för det löpande medelvärdet, det vill säga 1950 respektive 1997. Det hade möjligen inte varit kontroversiellt om Jonung därefter hade satt sig för att göra en gedigen analys av respektive period och pröva olika hypoteser som skulle kunna förklara Sveriges relativa förändring under varje period. Men han driver en enda tes – och den är att dessa perioder förklaras av övergripande politiska förändringar.

De faktiska politiska skiftena följer emellertid inte de toppar och bottnar som vi ser i diagrammet. Efter demokratins genombrott och den röriga parlamentariska situationen på 1920-talet, kan 1932 pekas ut som det centrala brytpunktsåret. Då inleddes socialdemokratins långa regeringsinnehav. Det slutade 1976. Därefter regerade borgerligheten till 1982, varefter följde nio år av socialdemokratiskt styre, varvid vi är framme i någorlunda modern tid då Bildt följdes av Persson, som följdes av Reinfeldt, som följdes av Löfven.

3. Jag använder samma dataserier som Jonung, dvs. Maddisons ursprungliga men senare uppdaterade serier över BNP/c, uttryckt i köpkraftsjusterad (PPP) USD 2011 (Bolt & Van Zanden 2024). I de fall data saknas för enskilda år, vilket är fallet för några länder och år under 1800-talet, har dessa mellanliggande år interpolerats. Jonung skriver inget om detta i sina artiklar, men jag förmodar att han förfarit på samma sätt.

När man, som Jonung gör, har en politisk-institutionell förklaringsmodell till långa historiska processer rörande relativ BNP/c, är det inte orimligt att redogöra för var Sveriges relativa BNP/c låg vid de faktiska politiska skiftena. I tabell 1 har dessa historiska data sammanställts. Förändring under respektive period har beräknats totalt och per år, och färgkodats (efter vilket politiskt block som vid varje brytpunktsår förlorat regeringsmakten) för att vi enkelt ska kunna förhålla oss till Jonungs hypotes.

Tabell 1. Sveriges relativa BNP/c vid politiska brytpunktsår

	Sveriges relativa BNP/c (mot de 15 länderna)	Förändring i procentenheter totalt	Förändring i procentenheter per år
1932	97,7 %		
1976	107,0 %	9,3 %	0,2 %
1982	101,6 %	−5,4 %	−0,9 %
1991	95,3 %	−6,4 %	−0,7 %
1994	89,7 %	−5,5 %	−1,8 %
2006	96,2 %	6,4 %	0,5 %
2014	93,7 %	−2,5 %	−0,3 %
2022	96,4 %	2,7 %	0,3 %

Den bild som framkommer ur tabellen talar knappast för Jonung tes. Den visar en relativ, om än liten, årlig uppgång under socialdemokratins långa regeringsperiod. Den visar därtill att de tre borgerliga regeringsperioderna kännetecknades av nedgång, och att den kraftigaste nedgången, den som ledde till att Sverige bottennoterar under 1990-talets andra hälft, skedde under Bildtregeringen. Den relativa återhämtning som Jonung tillskriver nyliberalismen skedde under de socialdemokratiska regeringarna.

Det ska understrykas att Jonung inte har en så simplistisk argumentation utan han beaktar de långa historiska skeendena. Det är självklart inte rimligt att tala om att en socialdemokratisk period inleddes på dagen Wigforss tillträdde finansministerposten 1932, men är det för den skull rimligt att betrakta åren 1932–1949 som år präglade av liberalism? På samma sätt kan frågan ställas om det är rimligt att sätta slutet på den socialdemokratiska perioden till 1997. Varför inte när Palme förlorade valet 1976; eller med avregleringarna av kreditmarknaden 1985 och av valutamarknaderna 1986–1990 (Wetterberg 2009); eller med skattereformen 1990; eller med Bildtregeringens tillträde 1991? Jonung redogör för dessa politiska förändringar, men klargör inte varför han skjuter brytpunktsåren framåt i tiden till toppåret 1950 respektive bottenåret 1997. Detta är inte frågor i marginalen. Jonungs hypotes står och faller med valet av brytpunktsår.

Jonung resonerar om dessa historiska förändringar i sin text, men utan att låta valet av brytpunktsår påverkas. Han noterar exempelvis att kohandeln 1933 mellan Socialdemokraterna och Bondeförbundet resulterade i en ”marknadshämmande” reglering av jordbruket med

”subventioner, tullskydd och etableringshinder”, vilka i någon form skulle bestå i nästan sex decennier. Men han spelar ner dess betydelse, vilket är märkligt med tanke på att Sverige vid denna tid fortfarande i hög grad var agrart präglad – en tredjedel av arbetskraften arbetade i jordbruket (Schön & Krantz 2025). Självfallet hade dessa regleringar stor återverkan på den svenska ekonomin. Några år senare tillkom en annan marknadshämmande reglering, nämligen Saltsjöbadsavtalet från 1938, genom vilken arbetsmarknadens parter i hög grad under de kommande decennierna kom att bestämma arbetsmarknadens institutionella ramverk. Dessa ramverk hindrade marknadsprissättning på arbetsmarknaden och institutionaliserade partsförhandlingar. Avtalet utgjorde således ett mycket stort ingrepp i den ekonomiska friheten. Det slöts dock tolv år innan Jonungs brytpunkt, då den i hans historieskrivning socialdemokratiska institutionella regimen upprättades. Principerna i detta ramverk bestämmer fortfarande – snart trettio år efter att Jonungs nyliberala tidsålder inleddes – reglerna för den svenska arbetsmarknaden.

På 1930-talet inleddes också vad som kom att kallas folkhemsbygget, vilket dock i viss mån byggde vidare på reformer som införts redan under 1910–1920-talen. 1935 beslutades om den allmänna folkpensionen, men redan tjugo år tidigare hade allmän pensionsförsäkring införts, vilket anses vara den första socialförsäkringen i världen. Arbetstiden sänktes till 48-timmarsvecka redan 1920, vilket var den första lagstadgade begränsningen av veckoarbetstiden. 1938 tillkom två veckors lagstadgad semester, vilket ytterligare förbättrades för vissa grupper 1945. Arbetslöshetsförsäkringar som tidigare varit helt organiserade inom fackföreningarna blev med lagen om erkända a-kassor från och med 1935 en delvis statlig fråga med offentlig delfinansiering (Andersson m.fl. 2025; SOU 2003:54; SOU 2008:54; Johannisson & Philp 2016; Bergvall 2013). På 1930-talet växte också en ny syn på ekonomisk politik fram, influerad av Keynes och Stockholmskolan och till viss del också genomförd av Wigforss (Pålsson Syll 2007).

Vi ser alltså att det snarare är 1920–1930-talen som utgör en historisk brytpunkt, då en successiv förändring bort från klassisk liberalism skedde och vägen beträddes mot vad som kan kallas socialdemokrati, med reformer som undan för undan begränsade marknadens makt över samhället. Det går självfallet att diskutera när en sådan över tid utdragen kumulativ process ger tillräckliga kvalitativa effekter för att det ska vara möjligt att tala om politiska brytpunkter, men det finns sannerligen goda argument för att hävda att en socialdemokratiskt dominerad politisk regim uppstod tidigare än 1950. Om man metodologiskt närmar sig denna problematik från ett politiskt-institutionellt perspektiv, snarare än ett diagram över relativ BNP, är det rentav så att den rimliga slutsatsen är att den socialdemokratiskt dominerade politiska regimen växte fram under 1920-talet då arbetarrörelsen blev den dominerande politiska kraften, inte bara, som den varit i decennier, utanför riksdagen utan också i den. Genom den blocköverskridande politiska överenskommelsen med Bondeförbundet 1933 säkrades förutsättningen för det långa regeringsinnehavet, och den nya socialpolitiken som vi

så småningom skulle känna som välfärdsstaten började utvecklas. Samtidigt infördes nya institutioner på arbetsmarknaden som hindrade marknadsprissättning och från Cambridge levererade Keynes en ny ekonomisk teori. Men dessa fundamentala förändringar skedde alltså på 1920- och 1930-talen, inte på 1950-talet.

På samma sätt måste Jonungs styvmoderliga hantering av världskriget noteras. Utan att låta det påverka periodindelningen skriver Jonung att ”andra världskriget utlöste en ny och mer bestående våg av konkurrenshämmande regleringar i Sverige”. I själva verket var regleringarna under kriget mycket långtgående i form av prisregleringar och ransonering av sådant som bröd, kött, matfett, bensin, ägg, skor, och därtill möjlighet att tvångsförflytta arbetskraft samt valuta- och kapitalregleringar. Flera av dessa regleringar fanns kvar in på 1950-talet (en pedagogisk överblick ges på hemsidan Stockholmskällan u.å.).

Som läsare noterar man att Jonung har liknande formuleringar om första världskriget som ”slog sönder den liberala ordningen. Kriget utlöste en rad regleringar som med tiden täckte hela samhällsekonomin”. Påståendet är i sak okontroversiellt, men blir problematiskt i förhållande till Jonungs hypotes att liberal politik förklarar Sveriges relativa uppgång. Sveriges relativa BNP/c steg med hela 7 procentenheter 1913–1918.

Det går inte att betrakta dessa år, från första världskriget till 1950, som enkom liberalt präglade. Det är inte bara en förenkling att hävda detta, utan i hög grad en felaktig beskrivning. Under perioden inträffar två krig som enligt Jonung ”slog sönder” den liberala världsordningen och gav upphov till en ”bestående våg av konkurrenshämmande regleringar” och samtidigt blev socialdemokratien den dominerande politiska kraften och inledde ett långtgående politiskt reformarbete som i grunden förändrade Sverige och successivt kring skar marknadens makt. Likväl klassar Jonung dessa 36 år som ”liberalism”.

Detta är en central fråga för hela Jonungs ansats. Perioden då Sverige drar ifrån genomsnittet är den som börjar med Wigforss tillträde och fram till toppnoteringen av relativ BNP 1950. Då ökar Sveriges relativa BNP/c från 98 procent till 123 procent. Hela försprånget som Sverige sedan förlorar fram till slutet av 1970-talet, hade alltså uppstått under år av socialdemokratiskt innehav av statsministerposten och under en allt annat än liberal krigsekonomi.

Det går inte att på basis av resonemanget hittills påstå att den relativa uppgången efter 1932 orsakades av socialdemokratisk politik. Men på samma sätt går det inte att sluta sig till att uppgången orsakats av liberal politik. Rimligen måste man förhålla sig till vad som numera bör betraktas som huvudhypotesen för 1930-talet, som är att den relativt höga tillväxten sammanhänger med att Sverige gjorde rätt val att tidigt släppa guldmyntfoten under trettiotaldepressionen.⁴ Jonung instämmer i sin artikel att detta är en viktig

4. Sverige lämnade guldmyntfoten redan 1931. Länder som lämnade tidigt och lät sin valuta depreciera återhämtade sig väsentligt snabbare än de länder som stannade kvar i guldblocket, se Eichengreen och Sachs (1985). Se också Schön (2007).

förklaring till hur det gick för olika länder under 1930-talet, men han låter inte det få några konsekvenser för sin framställning och hypotes. Guldmyntfoten var en central del av den liberala epokens institutionella ramverk. Det är svårt att betrakta det faktum att Sverige tidigt lämnade guldmyntfoten som en fortsättning på denna liberalism. Men i grunden är det tveksamt om valet av växelkurs-system alls kan förstås utifrån axeln liberalism–socialdemokrati. Därefter följde andra världskriget då Sverige hade sin största relativa tillväxtpurt, men denna tillväxt kan inte förstås överhuvudtaget utifrån Jonungs förklaringsmodell.

Liknande invändningar kan resas mot Jonungs brytpunkt för den nyliberala eran. Den inleds i Jonungs historieskrivning i text runt år 2000, men i hans diagram år 1997. Brytpunktsåret är viktigt. År 1997 står den svenska relativa BNP/c på 89 procent och stiger fram till 2022 till 96 procent, men redan år 2000 stod den på 91 procent. Den relativa ökningen blir därför mer iögonfallande än om Jonung i diagrammet skulle ha valt brytpunkten år 2000. Det skulle förstås också ha gått att välja ett tidigare brytpunktsår. I början av 1990-talet var ett antal reformer som enligt Jonung är kännetecknande för den nyliberala epoken redan på plats. Det rör sådant som bank- och valutaavreglering, skattereformen och avregleringen av jordbruket. Men om Jonung satt 1990 som brytpunktsår skulle hans retoriska figur helt gå förlorad. Sveriges relativa BNP/c 2022 låg nämligen på samma nivå som 1990 (vilket för övrigt är samma nivå som 1932!). Det beror på att mycket av den relativt höga tillväxten som Jonung tillmäter nyliberalismen i själva verket utgörs av återhämtningstillväxt efter nittiotalskrisen under Bildtregeringen när Sveriges relativa BNP/c sjönk med hisnande 1,8 procentenheter per år – en period då Jonung för övrigt arbetade som ekonomisk rådgivare åt regeringen.

Det är en kraftfull retorisk figur som Jonung målar när han applicerar sin periodindelning på diagrammet. Men det är samtidigt en tydlig diskrepans mellan vad Jonung skriver i sin text – som i någon utsträckning, om än tendentiöst, skildrar den faktiska historiska utvecklingen – och den periodindelning han gör i sitt diagram. Jonung är alltså medveten om att han inte har täckning för den periodindelning han gör.

Den socialdemokratiska eftersläpningen

Låt oss nu vända oss till den period som Jonung benämner ”den socialdemokratiska eftersläpningen”. I Jonungs historieskrivning blir detta enkom en berättelse om socialdemokratiska regleringar som enligt honom sänkte tillväxten och förklarar nedgången i relativ BNP/c från cirka 120 procent 1950 till 89 procent 1997. Det finns två centrala problem med denna förklaringsmodell: förhållandet till vad som brukar betraktas som huvudhypotesen för perioden efter 1950 samt det uppenbara problemet att Jonung försöker förklara

Sveriges utveckling i förhållande till andra länder med hjälp av en institutionell ansats utan att diskutera hur andra länders utveckling och institutionella förändring såg ut.

Det första problemet, som jag ska ägna resten av detta avsnitt åt, är att Jonungs förklaring inte förhåller sig till det som torde betraktas som huvudhypotesen för perioden – att ländernas tillväxttakt förklaras med en upphinnar-effekt. Den vanligaste formuleringen av denna hypotes är att länder med hög initial produktivitet kommer att växa långsammare än länder med låg initial produktivitet. Det beror på att spridningen av teknologi tar kortare tid än att uppfinna ny teknologi. Länder i den teknologiska fronten – med högre produktivitet och därför hög BNP/c – bör därför växa långsammare (Abramovitz 1986). En annan variant på en upphinnar-hypotes, som är specifikt formulerad för efterkrigstiden, är den så kallade *shift-share*-ansatsen, som går ut på att de båda världskrigen orsakat en obalans som tog sig uttryck i att en del länders jordbrukssektorer i slutet av andra världskriget var relativt för stora i förhållande till den jämvikt som den teknologiska nivån och den åter öppnade världsmarknaden möjliggjorde. Efterkrigstiden kom därför i många länder att präglas av ett snabbt flöde av arbetskraft från jordbruk med relativt låg produktivitet till industri- och tjänstesektorer med relativt hög produktivitet. Det ledde till stora överföringsvinster och en snabb produktivitetstillväxt som förklarar de så kallade gyllene åren av hög tillväxt generellt, olika länders relativa tillväxt och varför denna tillväxtperiod tog slut (Temin 2002).

Jag har inte ambitionen i denna text att förklara de gyllene årens tillväxt och den efterföljande nedgången. Med tanke på att detta är ett väldigt forskningsfält vore det förmätet av mig. Men för den som har sådana ambitioner – vilket Jonung har – är det rimligt att åtminstone förhålla sig till huvudhypoteserna.

Låt oss därför göra ett enkelt test och ställa frågan: Kan Sveriges relativa tillväxt efter 1950 förklaras med hypotesen att Sverige i krigsslutet befann sig nära den teknologiska fronten?

I tabell 2 nedan har jag sammanställt de årliga tillväxttakterna för tre relevanta perioder: 1950–1976 har valts för att det är den faktiska perioden av sammanhängande socialdemokratiskt regeringsinnehav; 1950–1990 eftersom det, som redan noterats, är relevant att kontrollera för vilka effekter som den efterföljande nittiotalskrisen hade; 1950–1997 för att det är den period som Jonung menar är socialdemokratiskt präglad.

Sverige växte långsammare än genomsnittet för länderna under alla tre perioderna. Så till vida är det en korrekt beskrivning att Sverige släpade efter i tillväxttakt under såväl de gyllene åren som under hela den nästan fem decennier långa perioden. Sverige har dock inte lägst tillväxt. Det har USA, Storbritannien och Australien under var och en av perioderna.

Hur förhåller sig då dessa tillväxttakter till initial BNP/c-nivå? Det framgår av diagram 2–4 nedan. För det första kan konstateras att tillväxttakterna för respektive land förklaras mycket väl med upphinnar-hypotesen. Länderna ligger slående väl samlade kring en negativt lutande rät linje. Variationen i tillväxttakt inom gruppen

förklaras till 75–78 procent av den enda variabeln initial BNP/c-nivå. Detta är i samhällsvetenskapliga sammanhang att betrakta som ett mycket starkt samband.

Tabell 2. Årlig genomsnittlig tillväxt i BNP/c

	1950–1976	1950–1990	1950–1997
Australien	2,6 %	2,2 %	2,2 %
Belgien	3,5 %	3,1 %	2,8 %
Danmark	3,2 %	2,7 %	2,5 %
Finland	4,0 %	3,5 %	3,1 %
Frankrike	3,9 %	3,2 %	2,9 %
Italien	4,6 %	3,8 %	3,4 %
Japan	7,5 %	5,8 %	5,1 %
Kanada	2,7 %	2,6 %	2,3 %
Nederländerna	3,4 %	2,7 %	2,5 %
Norge	3,2 %	3,3 %	3,4 %
Schweiz	3,3 %	2,6 %	2,4 %
Storbritannien	2,2 %	2,1 %	2,1 %
Sverige	3,1 %	2,5 %	2,2 %
Tyskland	4,3 %	3,3 %	3,0 %
USA	2,3 %	2,2 %	2,2 %
Österrike	4,6 %	3,7 %	3,4 %
<i>Aritmetiskt medelvärde</i>	3,7 %	3,1 %	2,9 %

Tillväxttakten har beräknats genom trendskattning på de logaritmerade serierna.

För hela perioden 1950–1997 ligger den svenska tillväxttakten väsentligt under vad detta samband mellan initial BNP/c och efterföljande tillväxttakt implicerar. Men som framgår av en jämförelse med diagrammen för 1950–1976 respektive 1950–1990 är det nittiotalskrisen som är förklaringen till denna relativa eftersläpning i förhållande till trendlinjen. Under perioden 1950–1976 ligger den svenska tillväxten något över trendlinjen, 1950–1990 ligger den något under, men den svenska tillväxttakten under dessa perioder skiljer sig inte på signifikant sätt från trendlinjen. Detta speglar dock, som Lindmark (2025b) noterar, att det är först på 1980-talet och under den efterföljande nittiotalskrisen, som Sverige halkar efter och hamnar under genomsnittet för landgruppen. Denna utveckling sker alltså parallellt med övergången till den nyliberala eran. Det betyder inte att nyliberalism orsakade denna eftersläpning. Men det torde vara svårt att, som Jonung gör, förklara den med ”socialdemokrati”. En hypotes att utreda vad gäller detta skulle vara att den här typen av stora förändringar i institutionella ramverk kan ha negativa tillväxteffekter.

Hypotesen att initiala BNP/c-nivåer förklarar ländernas tillväxttakt under de olika perioderna efter kriget får därmed anses preliminärt bekräftad. För att få ett mer fullödigt svar bör naturligtvis andra variabler inkluderas, exempelvis de institutionella variabler som Jonung förordar i sin förklaring. Men för Jonungs hypotes torde

Diagram 2. Tillväxt och initial BNP/c⁵ 1950–1997

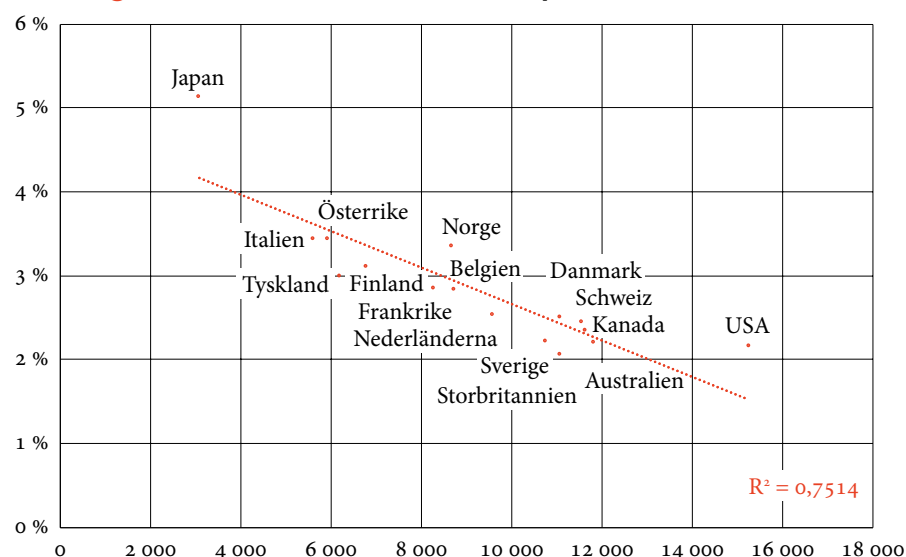

Diagram 3. Tillväxt och initial BNP/c 1950–1990

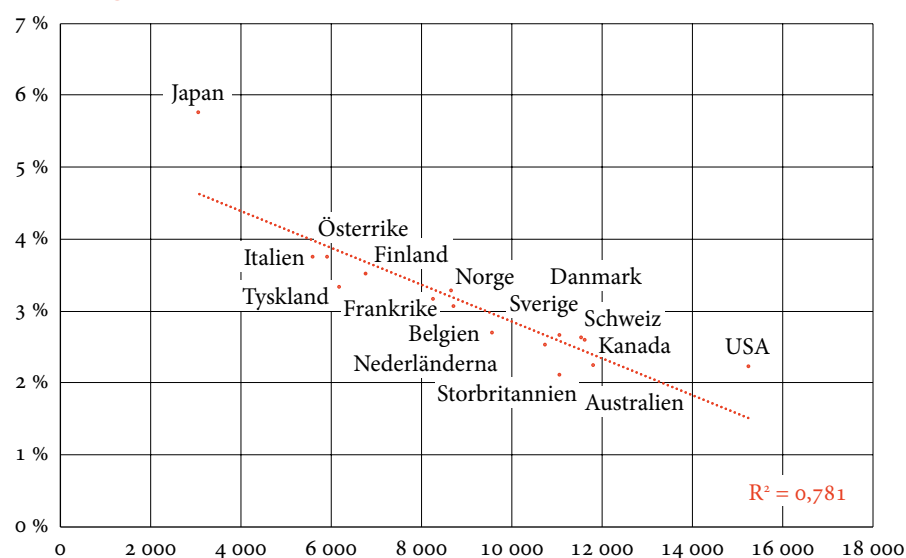
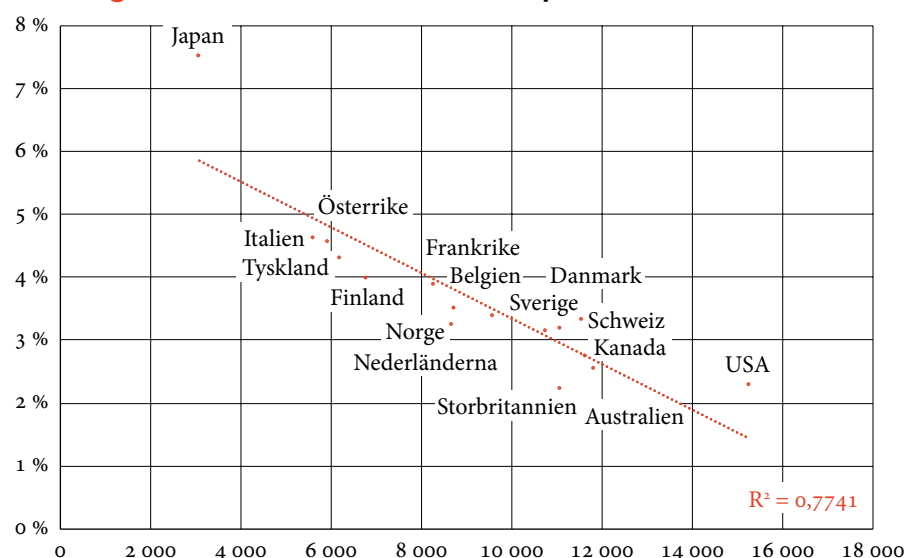

Diagram 4. Tillväxt och initial BNP/c 1950–1976

5. Initial BNP/c i diagram 2–4 visas som köpkraftsjusterad (PPP) USD 2011.

dess resultat vara tämligen problematiska. Resultaten indikerar att Jonungs politisk-institutionella förklaringsmodell måste inkluderas i en större modell, i vilken initial BNP/c ingår som förklarande variabel. Först när en sådan kontroll gjorts för initial BNP/c-nivå kan frågan besvaras om och i så fall i vilken utsträckning som socialdemokratisk regleringspolitik förklarar den relativa eftersläpningen. Utan en sådan kontroll blir Jonungs hypotes intet mer än en berättelse bland många, med högst oklart förklaringsvärde.

I en replik till Jonung gör Lindmark en analys, liknande den som gjorts här, med avstamp i Solow-modellen. Jag delar hans slutsatser. Han påpekar att mot bakgrund av att upphinnar-hypotesen förklarar Sveriges relativa eftersläpning under efterkrigstiden, så "finns alltså inget behov av att förklara några svenska särdrag" (Lindmark 2025a). Lindmarks invändning är naturligtvis fullt rimlig.

Är Sverige unikt?

Om ovan diskuterade upphinnar-hypotes är problematisk för Jonungs förklaring, så är det andra centrala problemet som rör hela hans ansats om möjligt än mer förödande. Jonung har ambitionen att inte endast förklara Sveriges tillväxtperioder, utan också varför Sverige under vissa perioder växte snabbare respektive långsammare än andra länder, vilket han gör med en hypotes om långsiktiga politisk-institutionella förändringar.

Detta skapar metodologiska problem som han inte tycks ha reflekterat över, åtminstone inte i sina inledande artiklar. Om den politiska utvecklingen i Sverige ska kunna förklara Sveriges BNP/c-förändring relativt andra länder måste denna politiska utveckling skilja sig från omvärldens. Om jämförelseländerna genomgått likartade politiska skiften men fått en annan utveckling av tillväxten, faller naturligtvis hypotesens förklaringsvärde. Det samma gäller omvänt, det vill säga om andra länder haft en likartad utveckling av BNP/c, men utan motsvarande politisk-institutionella utveckling.

Det går naturligtvis att hävda att de liberala reformerna hade större effekt i ett litet exportorienterat land under industrialiseringen än i ett större land under samma period. Men det torde vara tämligen svårt att förklara Sveriges relativa utveckling gentemot andra små länder under industrialiseringen som genomgick en likartad liberal utveckling. Det samma gäller under efterkrigstiden. Jonung lyfter fram de korporativa inslagen i den svenska modellen som tillväxthämmande, men liknande korporativa inslag utvecklades i våra nordiska grannländer, och på kontinenten tillkom korporativa modeller som visserligen var längre från den svenska modellen, men som utan tvekan var marknadshämmande. I Sverige var förvisso arbetarrörelsen starkare än i många andra länder, men rörelsen bort från marknadsliberalism var under efterkrigstiden en allmän rörelse i hela västvärlden (Esping-Andersen 1990; Scharpf & Schmidt 2000a, 2000b). Likaså reglerade Bretton Woods-systemet kapitalflöden och skapade semi-fasta växelkurser för alla ingående

länder – inte endast för Sverige (Eichengreen 2008). Och under 1980-talet inleddes en bred (ny)liberalisering i hela västvärlden, inte endast i Sverige.

Det ska också noteras att när Jonung (2025d) utropar att ”institutionerna har ett centralt inflytande på tillväxten” är det underförstått att liberala institutionella lösningar har positiva tillväxteffekter och socialdemokratiska sådana har negativa effekter, detta oberoende av historiska omständigheter. I forskningen om institutioners effekter råder det dock inte konsensus om detta. Exempelvis gör Barry Eichengreen, som bör betraktas som en liberalt inriktad forskare, gällande att de korporativa inslagen i de europeiska modellerna under återuppbyggnads- och upphinnarperioden efter kriget gynnade tillväxten, men att de sedan, när tillväxten vände neråt, kom att bli en hämsko (Eichengreen 2007). Den svenske ekonomihistorikern Lennart Schön har en liknande ansats i sin *En modern svensk ekonomisk historia*, vilken numera får betraktas som det svenska standardverket inom fältet. Om efterkrigstiden skriver han bland annat att det faktum att ”statsmakterna fick en starkare position” var vad som ”gav tillväxten en större stabilitet” (Schön 2007, s. 370).

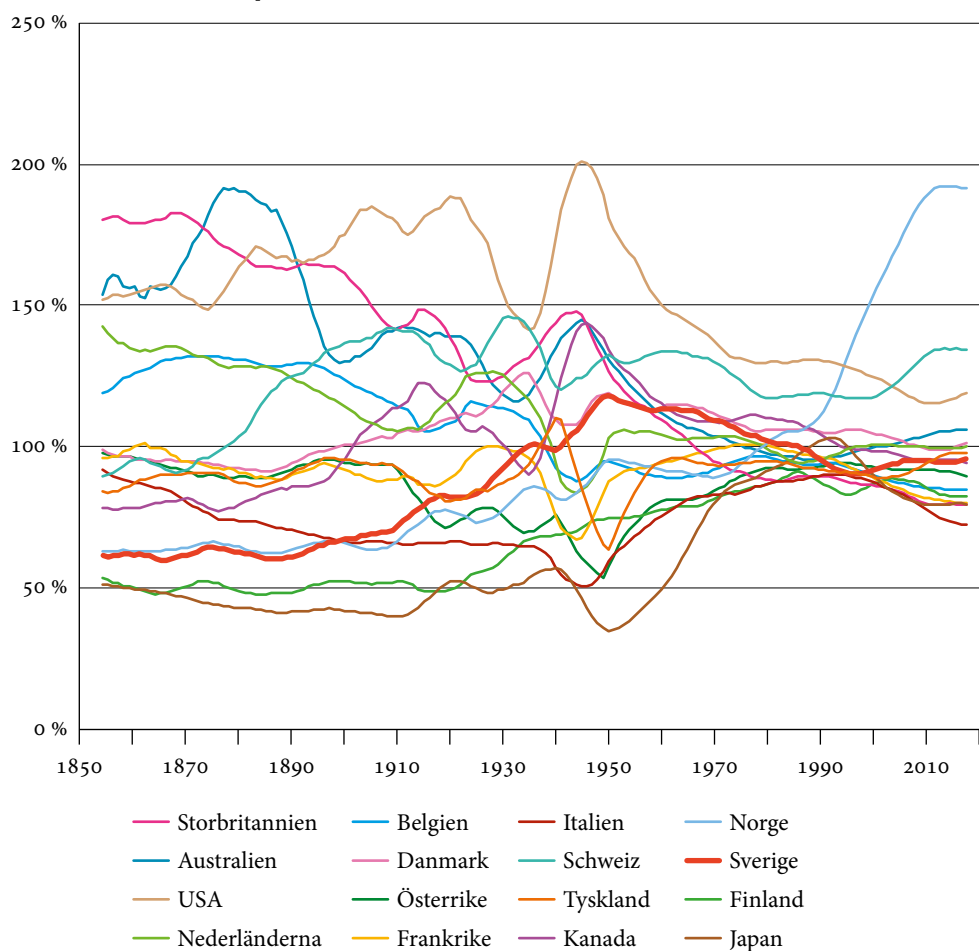
Endast under specifika förutsättningar kan därför Sveriges relativa tillväxttakt förklaras med denna politisk-institutionella modell. De är att Sverige perioden 1850–1950 var mer präglad av liberala idéer än jämförbara länder samt att den svenska modellen under efterkrigstiden var så unik i förhållande till vår omvärld och hade så unikt negativa effekter att den förmådde markant sänka den svenska tillväxttakten jämfört med omvärldens. Slutligen måste liberaliseringen som inleddes under 1980-talet vara snabbare eller mer omfattande i Sverige än i omvärlden för att kunna förklara den relativa återhämtningen under det nya millenniet.

Denna metodologiska problematik skyndar Jonung (2025d) förbi med hänvisning till brist på data. Men bristen på data kan i sig inte utgöra ett argument. Hypotesen han lägger fram är helt beroende av att sådana data kan bekräfta den. Att detta är en nödvändig diskussion står klart när vi betraktar övriga länders utveckling, åskådliggjorda med samma metod som Jonung gjort för Sverige. I diagram 5 nedan har dessa tidsserier sammanställts. Det första att notera är att i den mån Sverige hade en unik utveckling så är det under perioden fram till 1950, då Sverige stiger snabbt i BNP/c relativt omvärlden. Det liberala genombrottet var säkerligen en förutsättning för denna formidabla resa, men mot bakgrund av att också andra länder genomgick en liknande utveckling på de politiska områdena ter det sig tveksamt om detta kan förklara Sveriges relativt högre tillväxttakt. Att utelämna de båda krigens effekter, och att Sverige inte drogs in i något av dem, är självfallet orimligt. Likaså effekterna av val av växelkursmodell under 1930-talet. Jonung är naturligtvis medveten om detta, men låter det inte få några konsekvenser för sin framställning.

Bilden efter andra världskriget talar än tydligare emot Jonungs hypotes. Detta är en period av konvergens, det vill säga länder med hög initial BNP/c växer långsammare än länder med låg initial BNP/c. Dessutom har flera andra länder en med Sverige likartad

och till och med mer utpräglad nedåtgående trend under dessa decennier. Storbritannien är det tydligaste exemplet, men också USA, Kanada, Schweiz och Australien uppvisar vad Jonung skulle benämna "eftersläpning". Det sistnämnda landet har fram till 1990-talet en närmast identisk utveckling med Sverige. Det dessa länder har gemensamt är att de antingen inte var med i kriget eller var med på den vinnande sidan. De har hög initial BNP/c i periodens inledning och genomgår några decennier av relativ eftersläpning. Omvänt har vi så länderna som förlorade kriget och som var sönderbombade – Tyskland, Österrike, Italien och Japan – som upplever ett antal decennier av relativt hög tillväxttakt. Det samma gäller för det under kriget ockuperade Frankrike, men också i viss mån Nederländerna. Efter att ha studerat diagram 5 är det svårt att betrakta Jonungs politisk-institutionella förklaring vad gäller Sverige som en rimlig hypotes. Sveriges utveckling är uppenbart inte unik, och såvida inte eftersläpningen för länder som USA, Kanada, Australien och Storbritannien också kan förklaras med "socialdemokratisk" politik är det svårt att se att detta kan förklara just den svenska eftersläpningen.

Diagram 5. Jonungskurvor för 16 länder (relativ BNP/c som 9 års löpande medelvärden) 1850–2022

Respektive lands relativa BNP/c har beräknats i förhållande till de övriga 15 länderna, det vill säga 16 baser har beräknats så att varje lands BNP/c ställts i relation till den övriga landgruppen.

Samma invändning måste resas för den period vi nu befinner oss i. Det är en period då tendensen till konvergens verkar ha upphört, och för Jonung blir det då att leda i bevis att Sveriges relativa uppgång – som varken är stor, om vi bortser från återhämtningstillväxt efter nittiotalskrisen, eller unik i landgruppen – kan förklaras med liberala reformer som samtliga länder, om än i varierad utsträckning, genomfört. Något sådant försök gör inte Jonung.

Avslutande kommentar

Jonungs artikel är visserligen en intressant text att läsa, inte minst för att den sammanför en uppenbart lärd framställning med närmast provocativa slutsatser. Men de hypoteser han lägger fram står sig inte väl jämfört med standardförklaringarna till Sveriges relativa utveckling under de 170 år som han undersöker. Jonung prövar överhuvudtaget inte sin hypotes gentemot dessa förklaringar. Valet av brytpunktsår gör Jonung uppenbart för att de passar med hypotesen, snarare än med den faktiska historiska utvecklingen. Avgörande förutsättningar för såväl svensk relativ framgång som eftersläpning ignoreras eller skyndas förbi i svepande ordalag. Framställningen blir därmed tendentiös och slutsatserna politiska, snarare än vetenskapligt grundade.

Åberopade arbeten

- Abramovitz, M. (1986). Catching Up, Forging Ahead, and Falling Behind. *The Journal of Economic History*, 46(2).
- Andersson, C., Garcia Nilsson, A., Wessman, F. & Carlander, A. (2025). Den nya (arbets)dagen gryr, i B. Rönnerstrand, A. Carlander, P. Öhberg & A. Bergström (red.), *I rörelse*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Hämtat från: https://www.gu.se/sites/default/files/2025-05/295-312%20Cornelia%20Andersson%20m.fl_.pdf.
- Bergvall, C. (2013). Hundra år med allmän pension i Sverige. Nyhet från Umeå universitet, 20 maj: https://www.umu.se/nyheter/hundra-ar-med-allman-pension-i-sverige_5827551/.
- Bolt, J. & Van Zanden, J. L. (2024). Maddison Project Database 2023.
- Eichengreen, B. (2007). *The European Economy since 1945. Coordinated Capitalism and Beyond*. Princeton: Princeton University Press.
- Eichengreen, B. (2008). *Globalizing Capital. A History of the International Monetary System* (andra upplagan). Princeton: Princeton University Press.
- Eichengreen, B. & Sachs, J. (1985). Exchange Rates and Economic Recovery in the 1930s. *The Journal of Economic History*, 45(4).
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity.
- Johannisson, I. & Philp, T. (2016). *Pensionsåldrar i Sverige – en tillbakablick*. Stockholm: Pensionsmyndigheten.

- Jonung, L. (2025a). Sveriges relativa tillväxt under 170 år. Ett drama i tre akter. *Ekonomisk Debatt*, 53(4).
- Jonung, L. (2025b). Historien visar att vägen till tillväxt går via liberalism. *Dagens Nyheter*, 8 maj.
- Jonung, L. (2025c). Den ekonomiska friheten är nyckeln till Sveriges relativa tillväxt. *Ekonomisk Debatt*, 53(5).
- Jonung, L. (2025d). Institutionerna har ett centralt inflytande på tillväxten. *Ekonomisk Debatt*, 53(7).
- Krantz, O. (2000). Svensk ekonomisk tillväxt under 1900-talet – en problematisk historia. *Ekonomisk Debatt*, 28(1).
- Lindmark, M. (2025a). Sverige var medlem i konvergensklubben – och det förändrar Jonungs slutsatser. *Ekonomisk Debatt*, 53(5).
- Lindmark, M. (2025b). Sveriges tillväxt under efterkrigstiden – konvergensklubb eller särskilda institutioner? *Ekonomisk Debatt*, 53(7).
- Pålsson Syll, L. (2007). *De ekonomiska teoriernas historia* (fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Scharpf, F. W. & Schmidt, V. A. (red.) (2000a). *Welfare and Work in the Open Economy, Volume I: From Vulnerability to Competitiveness in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Scharpf, F. W. & Schmidt, V. A. (red.) (2000b). *Welfare and Work in the Open Economy, Volume II: Diverse Responses to Common Challenges in Twelve Countries*. Oxford: Oxford University Press.
- Schön, L. (2007). *En modern svensk ekonomisk historia. Tillväxt och omvandling under två sekel* (andra upplagan). Stockholm: SNS förlag.
- Schön, L. & Krantz, O. (2025). Swedish Historical National Accounts 1560–2022. Databas: <https://www.lusem.lu.se/organisation/departement-economic-history/research-department-economic-history/databases-department-economic-history/economic-history-data/swedish-historical-national-accounts-1300-2022>.
- SOU 2003:54. *Semesterlagen och övriga ledighetslagar – översyn och förenklingar*. Stockholm: Näringsdepartementet.
- SOU 2008:54. *Obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, delbetänkande av 2007 års utredning om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- Stockholmskällan (u.å.). Ransonering under andra världskriget. Hämtat från: <https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/andra-varldskriget-i-stockholm/ransonering-under-andra-varldskriget/>.
- Temin, P. (2002). The Golden Age of European Growth Reconsidered. *European Review of Economic History*, 6(1).
- Wetterberg, G. (2009). *Pengarna & makten. Riksbankens historia*. Stockholm: Sveriges riksbank i samarbete med Atlantis.